

گزارش عفو بین الملل بیش از ۹۰۰ اعدام در پنج ماه ۱۳۶۸

گزارش سازمان عفو بین الملل

۱۹ ژوئن ۱۹۸۹

ایران

افزون بر نهمصد اعدام در پنج ماه

خلاصه

عفو بین الملل در حال حاضر نام بیش از هزار و هفتصد نفر که گفته میشود قربانی اعدامهای سیاسی در ایران در اواخر ماه ژوئیه ۱۹۸۸ بوده اند را ضبط کرده است. با اینکه تعداد کمی از اعدامهای سیاسی گزارش شده اند، اما افزایش شدیدی در تعداد اعدامهای جنایتکاران و بزهداران بوجود آمده است. بیش از نهمصد مورد این اعدامها در در رسانه های رسمی بین ماههای ژانویه تا می گزارش شده اند که اکثر آنها به علت قاچاق مواد مخدر اعدام شده اند. عفو بین الملل نسبت به قوانین جدید تصویب شده در رابطه با اجبار کردن حکم اعدام برای داشتن مقدار مشخصی مواد مخدر و روشهای جدید برای سرعت دادن به اجراء عدالت که (عفو بین الملل) باور دارد بیشتر باعث کوتاه کردن و ناعادلانه کردن محاکمه میشود و نتیجه آن اعدام انسانهای بیگناه است، ابراز نگرانی میکند.

این خلاصهء مدرک چهار صفحه ایستو ایران: بیش از نهمصد اعدام اعلام شده در پنج ماه (AI)

(INDEX: MDE 13/19/89)

Distr.: SC/DP/CC/CO

ایران

افزون بر نهمصد اعدام در پنج ماه

عفو بین الملل در کل بیش از نهمصد مورد اعدامهایی که رسماً گزارش شده اند را در ایران در فاصله ماههای ژانویه تا می ۱۹۸۹ ثبت کرده. تمام اینها در رسانه های رسمی ایرانی گزارش شده که این اتهامات جنایی و غالباً قاچاق مواد مخدر ذکر شده اند. اکثر این اعدام شدگان به دار آویخته شده اند، اما ۷۶ مورد سنگسار نیز خبر رسیده است. عفو بین الملل کماکان اسامی زندانیان سیاسی که گفته میشود میان این اعدامها به طور پنهانی در موج اعدامهای ماههای ژانویه ۱۹۸۸ تا آوریل ۱۹۸۹ جان خود را از دست داده اند را دریافت میکند؛ در حال حاضر سازمان اسامی بیش از ۱۷۰۰ نفر را در اختیار دارد، اما کسب رقم دقیق اعدامهای سیاسی واقع شده در نیمهء دوم سال ۱۹۸۸ را هنوز غیر ممکن است.

تعدادی از مسئولین ایرانی سعی در انکار اعدامهای گزارش شده مخفیانه که به طور گسترده صورت گرفته اند دارند. حجت الاسلام رفسنجانی، سخنگوی مجلس، ضمن مصاحبه ای که در سیزدهم فوریه ۱۹۸۹ با رادیو تهران انجام داد گفت که متعاقب حمله مسلحانه افراد "ارتش آزادیبخش ایران" تحت رهبری سازمان مجاهدین خلق به ایران، عده ای به جرم مشارکت در و یا همکاری با نیروی متجاوز اعدام شده اند. او همچنین اعدامهای گزارش شده را مشابه همان اعدامهای دانست که در اروپا و در پایان جنگ جهانی دوم به وقوع پیوست. رفسنجانی ادامه داد که هزاران نفر از افراد "سازمان مجاهدین خلق ایران" که گفتگو از اعدامشان در میان است، در واقعه یا حین جنگ کشته و یا دستگیر شده اند، ولی سازمان یاد شده می کوشد شکست نظامی خود را با اعلام اسامی افرادی بعنوان اعدام شده از اذهان بزداید. در نامه مورخ ۲۸ فوریه ۱۹۸۹ که یکی از مناسبترین عکس العملهایی که عفو بین الملل از مسئولین ایران دریافت کرده است، هیأت نمایندگی دائم ایران در "سازمان ملل" در جواب به دهها هزار تقاضا با عطف به اعدامهای سیاسی میگوید:

واقعیت این است که اولیاء جمهوری اسلامی ایران همواره وجود هرگونه اعدام سیاسی در کشورشان را منکر شده اند. اما این انکارها در تناقض با اعلامیه هائی قرار نمیگیرد که اعدام جاسوسان و تروریستها را مورد تأیید قرار می داده است.

شبهه عفو بین الملل این نیست که شمار اعدامهای سیاسی از ماه ژوئیه ۱۹۸۸ به بعد را با حدس و گمان همراه کند. گزارشها مبنی بر موارد فراوان و طبیعت خودسرانه این اعدامها از منابع گوناگون از جمله: دوستان و بستگان معدومین، زندانیان سابق، گروههای مخالف رژیم ایران، و همچنین از بخشهای گوناگون دست اندرکاران و فعالین سیاسی، جمع آوری شده اند. حمایت رهبران ایران از اعدام کردن مخالفین سیاسی از یک طرف، و انتقادهائی که آیت الله منتظری - یعنی کسی که جانشین آیت الله خمینی بود ولی نهایتاً از امور کناره گرفت - بر این اعدامها وارد کرد موید این باور عفو بین الملل است که صدها نفر به دلایل سیاسی اعدام شده اند و شواهد انکار ناپذیری موید این مدعاست.

عفو بین الملل بدون قید شرط و صرف نظر از اینکه چه شرایطی در کار بوده باشد، با اعدام انسانها مخالف است، به هر حال این مدعای مقامهای ایرانی را که کلیه اعدام شدگان یا جاسوس بوده اند یا تروریست یا درگیر جنگ مسلحانه به ضد رژیم، نمی تواند بپذیرد. گرچه غالب اعدام شدگان به سازمان مجاهدین خلق منسوب بوده اند، صدها نفر از دیگر کسانی که متعلق به بخشهای کاملاً متفاوت سیاسی بوده اند نیز در میان اعدام شدگان اند. شمار متناهی از اعدام شدگان، نه تنها پیش از اجرای حکمشان سالها در زندان بسر برده بوده اند بلکه در نقاطی می زیسته اند که در خارج از حوزه عملیات نظامی ارتش آزادیبخش ایران قرار داشته است و طبیعتاً نمی توانسته اند در آن عملیات نقشی ایفا کرده باشند.

جمعی از اعدام شدگان به هنگام دستگیر شدن محصل دبیرستان بوده اند، جرمی جز پخش اعلامیه نداشته اند. در میان اعدام شدگان کم نبوده اند کسانی که محکومیت خود را در زندان می گذرانده اند و یا بوده اند کسانی که بی محاکمه و محکومیت، سالها در زندان به سر می برده اند. در مواردی، کسانی که دوره محکومیت خود را تمام کرده و آزاد شده بودند، بی آنکه در هیچ فعالیت سیاسی ممنوعه شرکت کرده باشند، دوباره دستگیر و سپس اعدام شده اند.

رینالدو گالیندو پل نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل، در گزارشی که به ماه ژانویه ۱۹۸۹ به چهل و پنجمین اجلاس این کمیسیون تسلیم کرد، متذکر شد که ضوابط کیفری صدور حکم اعدام، مندرج در قوانین حدود و قصاص - که بخشی از قانون جزایی جمهوری اسلامی است - تضمین برای رعایت این ضابطه بین المللی که می باید میان جرائم کیفری عادی و جدی و اشد

تفکیک قائل شد، پیش بینی نشده است. این بدان معنی است که بنا بر قوانین حدود و قصاص، بین حمایت نظری و حمایت عملی از سازمانهایی که دست به خشونت می زنند، تمایزی در کار نیامده و لاجرم متهمین در هر دو مورد را می توان به اعدام محکوم کرد. آقای پل متذکر شد که "فقدان این تفکیکهای فنی به افزایش تعداد احکام اعدام میتواند منجر شود" او پیشنهاد کرد که "از نظر فنی ابتکار هائی مطرح شود تا هم مصادیق جرائم مشمول حکم اعدام را کاهش دهد و هم قاضی مخیر باشد که صدور حکم را منخود از جنبه های عدیده ای از احکام قرار دهد. در اینصورت نتیجه این خواهد شد که صدور حکم در باب هر جرم را تابع مقتضیات وقوع جرم و شرایط ارتکاب آن بدانند."

عفو بین الملل به یقین نمیداند که اعدام شدگان سیاسی آیا پیشی از اجرای حکمشان مشمول نوعی دادرسی و یا دادگاه تجدید نظر بوده اند یا خیر. بهر حال محاکمه سیاسی که تا بحال در ایران برگزار شده به معنی کامل کلمه خلق الساعه بوده و غالباً هر مورد از حدود پنج دقیقه تجاوز نمی کرده و متهمین این گونه محاکمه ها از مشاوره حقوقی و حضور شاهد و حق فرجام خواهی در قبال احکام یا مجازاتهای صادره محروم بوده اند.

در دسامبر ۱۹۸۸ عفو بین الملل فهرست اسامی ۳۷۵ زندانی سیاسی را که در موردشان ظن اعدام شدن میرفت، تسلیم مقامهای ایرانی کرد و خواستار روشن شدن وضع آنان شد و علیرغم درخواستهای مکرر، هنوز پاسخی در این مورد دریافت نکرده است. عفو بین الملل کماکان در حال دریافت گزارشهای گاه و بیگاهی است که یا معطوف به وقوع اعدامهای سیاسی بیشتری است و یا متوجه وضع کسانی است که در معرض اعدام قریب الوقوع قرار دارند. ایران در فوریه ۱۹۸۹ خبر از عفو عمومی گسترده زندانیان سیاسی داد که قرار بود به مناسبت دهمین سالگرد انقلاب به اجرا در آید. بنا به اظهارات رسمی قرار بود که ۲۶۰۰ نفر از ۳۶۰۰ زندانی سیاسی آزاد شوند. عفو بین الملل خرسندی خود را از این بخشودگیها اعلام کرد، ولی از این که چنین کاری دیر انجام گرفت ابراز تاسف کرد. عدم این تاخیر بنظر عفو بین الملل می توانست جان صدها و احیاناً هزاران نفری را از مرگ نجات دهد که از ژوئیه ۱۹۸۸ تا زمان اعلام بخشودگی اعدام شدند.

در نخستین ماههای ۱۹۸۹ مقامهای ایرانی ضمن این که وقوع اعدامهای سیاسی را انکار میکردند، علناً از افزایش شمار بسیار زیاد اعدام مجرمین غیر سیاسی خبر دادند. در ۲۱ ژوئیه ۱۹۸۹ قانون جدیدی تنفیذ شد که مطابق آن اعدام افرادی را که بیش از پنج کیلوگرم حشیش یا تریاک و بیش از سی گرم هروئین یا کدئین یا متادن یا مرفین داشته یا داشته اند لازم الاجرا شده بود. حتی قبل از تنفیذ این قانون، اعدام زندانیان مجرم به قاچاق مواد مخدر افزایش یافته بود تا آنجا که در شانزدهم ژانویه ۱۹۸۹، پنجاه و شش نفر محکوم در شهرهای مختلف ایران به دار آویخته شدند. از آن زمان صدها نفر به جرم قاچاق مواد مخدر اعدام شده اند. برخی از این معدومین محکوم به قاچاق مواد مخدر و برخی از محکوم به اتهام سرقت مسلحانه بوده اند. شماری از اعدامها در برابر انظار عموم انجام یافته و حداقل در یک مورد ظاهراً با قرار دادن اجساد معدومین بر روی یک کامیون، آنان را در خیابانهای شهر گردانیده اند.

در مواردی، شهرهای مختلف کشور همزمان شاهد به دار آویخته شدن جمع کثیری از محکومین قاچاق بوده است. ضمن یکی از این موارد، جمعا ۸۱ نفر به دار آویخته شدند. مقامهای ایرانی ضمن یادآوری آغاز دوران جدیدی از مبارزه با قاچاق، سخت گیریهای بیشتر در مورد قاچاقچیان را تشویق و ترغیب کرده و عزم خود را مبنی بر ادامه این مجازاتها ابراز داشته اند. در پنجم ماه آوریل، رادیو تهران از قول خوئینی ها، دادستان کل، خبر از اعدام ۳۱۳ قاچاقچی و قرار به دار آویختن ۶۵ نفر دیگر در فردای آن روز داد. بنا به گزارش رادیو تهران وی تاکید کرد که:

اجرای این قانون تا کنون بسیار موفقیت آمیز بوده و اگر در آغاز برخی افراد دچار شبیهاتی بوده اند، اکنون دیگر کسی در مورد مجازات قاچاقچیان شک و شبهه ای ندارد. امیدمان این است که این معضل اجتماعی با قاطعیت نیروهای انتظامی حل شود و این اعدامها تا امحاء آخرین فرد قاچاقچی ادامه خواهد یافت. (این متن از انگلیسی به فارسی ترجمه شده و نقل مستقیم سخنان خوئینی ها نیست).

روزنامه های ایران نیز لحن موافق خود را با این قبیل اقدامات مستمر ابراز کرده اند. تا اواسط ماه ژانویه تصاویر این اعدامها در روزنامه های ایرانی چاپ میشد. سپس بنا به خبر روزنامه جمهوری اسلامی مورخ ۱۷ ژانویه ۱۹۸۹، چاپ تصاویر اعدام که مورد بهره برداری رسانه های خارجی قرار گیرد ممنوع اعلام شده است.

سایر وجوه دادرسیهای کیفری نیز معروض اقدامات جدیدی شد. در ۲۰ ژانویه آیت الله خمینی در جهت تسریع مجازات مجرمین اختیارات ویژه ای به قوه قضائیه داد و متعاقب آن اردبیلی در خطبه نماز جمعه خواستار تسریع اجرای قانون شد. وی به تشریفات و مقررات حقوقی دست و پا گیر اشاره کرد که موجب تاخیر در اجرای احکام می شود. اردبیلی از دو آئین نامه یاد کرد که برای مقامهای قضائی و دیگر مسئولان کشوری ارسال شده و آنان را موظف به اجرای "فوری" محاکمات به گونه ای کرده است که وضعیت هر پرونده در عرض "سه چهار یا پنج روز" سرانجام یابد. اردبیلی افزود که "مشکلات دست و پاگیر سیستم قضائی" که باعث کندی در اجرای عدالت می شود باید از میان برداشته شوند و به مجرمین تفهیم شود که "... بین جنایتی که مرتکب میشوید و اعدام شما حداکثر ده روز فاصله خواهد بود." آیت الله اردبیلی در خطبه نماز جمعه مورخ ۱۰ فوریه عکس العمل قوه قضائیه در برابر رهنمودهای جدید را مورد تقدیر قرار داد و از مواردی یاد کرد که متهمین به فاصله چند روز محاکمه و اعدام شده اند.

متعاقب این اقدامات در ایران، دهها نفر نیز بخاطر ارتکاب قتل یا تجاوز به عنف یا سرقت مسلحانه اعدام شده اند. اعدام کردن این قبیل بزهکاران همواره در ایران عمومیت داشته است، ولی در ماههای آغازین سال ۱۹۸۹ موارد آن به شدت فزونی گرفت، تا آنجا که عفو بین الملل از وقوع ۲۵۰ مورد اعدام در فاصله زمان میان ماه ژانویه تا پایان ماه می، اطلاع مستند دارد (این رقم شامل اعدام متهمین به قاچاق مواد مخدر نیست). این در حالی است که مطابق اسناد موجود در عفو بین الملل شمار رسماً اعلام شده اعدامهایی که در ربط با کلیه جرائم جنایی (منجمله قاچاق مواد مخدر) در سال ۱۹۸۸، ۱۴۷ مورد است.

از جمع اعدام شدگان، ۲۶ نفر منجمله ۱۴ زن به اتهام ارتکاب رابطه نامشروع و یا فاحشه گری یا پاندازی سنگسار شده اند. قانون جزای جمهوری اسلامی ایران در قبال جرائم جنسی گوناگونی، قائل به کیفر سنگسار کردن شده است. مفاد قانون جزا چند سال پیش توسط آیت الله محمدی گیلانی، قاضی و عضو شورای نگهبان، طی چندین برنامه تلویزیونی تشریح و علناً مورد تائید قرار گرفت. در این قانون مندرج است که سنگ مورد استفاده در سنگسار نه باید آنقدر بزرگ باشد که محکوم را بلافاصله از بین ببرد و نه آنقدر کوچک که نتوان به آن سنگ اطلاق کرد. در اینطورت، مجازات سنگسار، آنچنان طرح و تدوین شده که محکوم هم در معرض ضربات دردناک و طولانی باشد و هم حداکثر صدمه بر او وارد آید.

سنگسار در انظار عامه

برای مثال شهر بوشهر در ماه آوریل شاهد سنگسار دوازده زن و سه مرد بود که در استادیوم ورزشی شهر انجام یافت. بنا به گزارش روزنامه ها، در بخشی از این سنگسارها هزاران نفر تماشاچی حضور داشتند و در مواردی مردم عملاً در سنگسار مشارکت داشته اند.

عفو بین الملل نه تنها نگران وقوع اعدامهای بسیار زیاد در ایران است، بلکه از این امر نیز نگرانی عمیق دارد که دادن رهنمون تازه به قوه قضائیه، بسیاری از دستگیریها و به محاکمه کشیدنهای خودسرانه و خلق الساعه روز افزون را در افزایش چشمگیر تعداد اعدامهای مذکور ذی مدخل کرده باشد. فقدان وقت کافی برای جمع آوری و ارزیابی شواهد و مستندات، خطر اعدام کردن افراد را بخاطر جرمی که بسیاری مرتکب نشده اند، افزایش میدهد. با توجه به همین وضعیت است که عفو بین الملل خبر از نصب یک شورای ۲۵ نفره توسط آیت الله خمینی یافته است. کار شورای مذکور ارزیابی قانون اساسی ایران منجمله مواد مرتبط با قوه قضائیه در اسرع وقت است. چنین به نظر می رسد که اصلاحات پیشنهادی منبعث از همین ارزیابی، در پائیز آینده و همزمان با انتخابات ریاست جمهوری، به همه پرسى گذارده خواهد شد.

عفو بین الملل بارها از ایران درخواست کرده است که هم در مقررات و هم در اجرای قانون جزای اسلامی تجدید نظر شود و در عین این که تضمین های فعلی مندرج در قانون اساسی برای حقوق بشر را مجری می دارند، موجباتی فراهم آورند تا قانونگذاری و اجرای قوانین نیز بر ضوابط جهانی حقوق بشر و از آن جمله میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی که ایران نیز یکی از متعهدین آن است، منطبق گردد. عفو بین الملل امیدوار است که بازنگریهای موجود به ایجان آنچنان نظام حقوقی منجر شود که در آن احترام به مبانی اساسی حقوق بشر در مورد شهروندان ایرانی فراهم آمده باشد. در همین باب، عفو بین الملل مقامهای ایرانی را به توصیه های مبسوط و مفصلی ارجاء می دهد که طی گزارش سال ۱۹۸۷ خود در مورد ایران، تحت عنوان *نقض حقوق بشر در ایران مورخ ۱۹۸۷/۰۹/۱۳*، منتشر کرده است. در همین زمینه نتیجه گیریهای مندرج در گزارش مذکور از قول نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل نیز مورد نظر بوده است.

جنبش آزادی ایرانیان
بخش حقوق بشر

با نظارت: فری ناز آریین فر (دبیر حقوق بشر)